

Ivana Mihić*

Odsek za psihologiju,
Filozofski fakultet,
Novi Sad

Procena kvaliteta sigurne baze u odnosu sa majkom na jaslenom uzrastu: primer skale

U radu su prikazani rezultati prve primene ček Liste ponašanja sigurne baze. Instrument je namenjen proceni kvaliteta sigurne baze u relaciji sa majkom, za decu jaslenog uzrasta, u situaciji separacije i adaptacije pri polasku u vrtić. Listom je obuhvaćeno 29 različitih ponašanja deteta koja ukazuju na njegovu organizaciju sigurne baze.

Ček lista je primenjena na uzorku od 316 dece jaslenog uzrasta koja prvi put polaze u vrtić. Ponašanje je posmatrano tokom početnog perioda adaptacije, a procenu su vršile prethodno edukovane medicinske-sestre vaspitači.

Rezultati ukazuju na dobre psihometrijske karakteristike skale. Klaster analizom opisana su tri obrasca organizacije sigurne baze u dijadi majka dete. Sigurno organizovanu bazu ima 35.3% uzorka, Ambivalentno organizovanu bazu oko 26%, a Izbegavajuće organizovanu oko 12% dece iz uzorka.

Tipičan profil sigurno organizovane baze podrazumeva visoko izražena ponašanja koja ukazuju na spremnost za kontakte sa drugima i dobru reakciju na separaciju i samostalni boravak; ponašanja traženja i održavanja fizičke blizine i podrške istraživanju prostora; kao i ponašanja traženja i pružanja brige i nege, uz nisko izražena ponašanja koja karakteriše anksioznost oko napuštanja i pseudosamostalnost.

Ključne reči: sigurna baza, afektivna vezanost

Pojam sigurne baze jedan je od centralnih termina teorije afektivne vezanosti. Govoreći o sigurnoj bazi govorimo o uslovima koje figura afektivne vezanosti stvara kako bi se dete (ili druga osoba koja je za nju afektivno vezana) osećala dovoljno sigurno da istražuje nove prostore, uloge ili rela-

e-mail adresa autora: imihic@ff.uns.ac.rs

Primljeno: 28.11.2010.

Prihvaćeno za štampu: 15.12.2010.

cije. Smatra se da sigurna baza predstavlja kvalitet interakcije sa preferiranom osobom koji u sebi sadrži podršku i mogućnost osamostaljivanja, jednako kao i osećaj psihičke blizine kao preduslov na osnovu kog se interakcija održava (Heord i Lake, 1986). Na bihevioralnom nivou sigurna baza obuhvata skup ponašanja koji se aktivira u situaciji stresa, a na odgovor od strane staratelja (koji se oslanja na kapacitete poput responsivnosti, senzitivnosti, konzistentnosti, pouzdanosti i spremnosti da se dete bez obzira na kontekst razume kao autonomno) kao rezultat se javlja specifično psihofizičko stanje opuštenosti i bliskosti i osećanje da je situacija pod kontrolom (Holmes, 1993). U ovakvoj interakciji, smatra Bolbi, aktivni su i roditelj i dete, kako bi oformili relaciju u kojoj postoji poverenje da će roditelj biti dostupan i spreman da odgovori ukoliko je potrebna zaštita, objašnjenje, okrepćenje ili pomoć i na taj način podrži istraživanje svog deteta, ali i sigurnost da će se roditelj umešati samo ukoliko je to realno potrebno, odnosno poverenje u roditeljevu sposobnost da prepozna i pravilno interpretira signale svog deteta (Bowlby, 1988).

Razvoj unutrašnjeg radnog modela afektivne vezanosti pretpostavlja da se na osnovu ponavljanih iskustava sa starateljem formira šema ove veze, koja predstavlja unutrašnju bazu sigurnosti. U odraslom dobu funkciju sigurne baze preuzimaju i partneri. Takođe, danas se smatra da se sigurna baza razvija i u kontekstu trijadnih relacija (brak-dete, Davies i Cummings, 1994, Davies i Forman, 2002) i celokupnih porodičnih relacija (porodična sigurna baza, Byng-Hall, 1995).

U pristupima merenju i proceni sigurne baze u relaciji majka-dete od 1970-tih kao metod dominira Test strane situacije. Praćenje sigurne baze u ovom kontekstu usklađeno je sa idejom o stresu kao izazivaču ponašanja iz sigurne baze. Tako ova procedura nudi kontrolisane, eksperimentalne uslove u kojima se na ujednačen način provocira aktivacija kontrolnog sistema afektivne vezanosti, pa i ponašanje iz sigurne baze koje se očituje u spremnosti deteta da, zahvaljujući interakciji sa majkom, istražuje prostor u kom se nalazi. Ovoj proceduri se u istraživanjima zamera pre svega vrlo ograničen uzrast koji je obuhvaćen procenom. Bilo je pokušaja da se načine modifikacije Testa strane situacije kako bi se obuhvatio i predškolski uzrast. Ono što i ovako modifikovana procedura ne može da obuhvati su kvalitativne promene u samom konceptu brige o detetu predškolskog uzrasta vidljive u organizaciji sigurne baze na ovom uzrastu u odnosu na ranije (Thompson, 1997; Marvin i Brittner, 1999; George i Solomon, 1999). Kvalitativne promene su neminovne pre svega zahvaljujući razvoju lokomocije i govora, te jačanju kognitivnih kapaciteta na osnovu kojih dete sada može da stvara neke vrste konstrukata veze. Promene u kvalitetu sigurne baze reflektuju i promene u konceptualizaciji brige o detetu

na ovom uzrastu, što sada obuhvata i superviziju i nadzor, definisanje granica i postavljanje ograničenja za aktivnosti deteta (Posada i sar, 2007). Ova promena vidljiva je i u načinu na koji se sigurna baza očituje u ponašanju. Razvoj ponašanja staratelja teče od senzitivne i kooperativne interakcije u detinjstvu do uloge slušača i reorganizatora uverenja o sebi, drugima i bliskim vezama sa vršnjacima i prvim partnerskim vezama u adolescenciji. Jednako tako, odgovor na nivou ponašanja sigurne baze kod deteta reflektuje rast od potrebe da se definiše prepoznatljiv odgovor od strane primarne figure afektivne vezanosti ka internalizaciji očekivanja i uverenja o bliskim vezama (skript sigurne baze) koja se očekuje u adolescenciji (Waters i Cummings, 2000). Svi razvojni kapaciteti integrisani su i dalje u ponašanja koja karakteriše traženje blizine, istraživačko ponašanje i emotivna responsivnost u relaciji sa starateljem.

U skladu sa ovim razvojnim promenama, a budući da deca na ovom uzrastu još uvek nemaju dovoljno verbalnih kapaciteta da odgovaraju na upitničke forme kojima bi se ispitala afektivna vezanost ili dubinske intervjuje, kao alternativa testu strane situacije, javio se određeni broj instrumenata koji se baziraju na narativima (za pregled Bettmann i Lundahl, 2007; Fairchild, 2006), ili ček lista ponašanja kojima se beleže podaci sa observacije (Waters, 1995; Fairchild, 2006; van Ijzendoorn i sar, 2004). Dok su narativi težili da obuhvate unutrašnje radne modele bliskih relacija, ček liste su težile da zabeleže ponašanja koja bi se procenjivala kao normativna (sigurna afektivna vezanost) ili kao određeni stepen odstupanja od normativa. I jedna i druga mera predstavljaju način da se premosti pristup proceni sigurne baze koji se bazira na posmatranju u eksperimentalnim uslovima i pristup koji se bazira u potpunosti na intervjuu. U skladu sa tim, ispitivanje narativa kod predškolske dece nudi poluprojektivnu perspektivu afektivne vezanosti, a forme u okviru ček lista nude ideju o posmatranju ponašanja u dijadi majka-dete u uslovima niže ili nikakve stresnosti po dete.

Mogućnost posmatranja i procene sigurne baze u nisko stresnim (npr. kućnim) uslovima bliža je originalnim Bolbijevim shvatanjima nego ideji da se sigurna baza aktivira u situacijama stresa. Istraživanja su ukazala da sigurno afektivno vezana deca pokazuju više ponašanja iz sigurne baze i u kućnim uslovima (Pederson i Moran, 1996; Vaughn i Waters, 1990). Ovo ponašanje je, međutim, u tom kontekstu veoma rastegljivo, ispitivanje vremenski neekonomično, a njegova procena je često neobjektivna. Zato razvijene ček liste ponašanja, karakteriše zahtev za obukom i/ili supervizijom posmatrača, pa makar u toj ulozi bila i majka.

Jedna od najviše korištenih je ček lista ponašanja za procenu sigurne baze je Attachment Q-Sort (AQS, Waters, 1987). Ideja ove tehnike je da omogući ekonomičnu procenu sigurne baze u nisko stresnim uslovima, da bolje definiše

ponašanja u osnovi sigurne baze, te da opiše normativna ponašanja iz sigurne baze i odstupanja od nje (Waters, 1987, Waters, 1995). Sama ček lista se sastoji od 90 stavki kojima su opisana ponašanja koja je moguće primetiti tokom posmatranja interakcije deteta sa primarnim starateljem u prirodnim uslovima. Ovom tehnikom moguće je posmatranje i procena dece i izvan tipičnog uzrasta, jer bi se stavke koje opisuju nekarakteristična ponašanja u tom slučaju izostavljale iz procene. Mera dosledno pokazuje dobre psihometrijske karakteristike (Van Ijzendoorn i sar, 2004) i značajnu stabilnost procene (Symons i sar, 1998).

Kako afektivna vezanost, pa i sigurna baza ostvaruje brojne efekte na razvoj deteta, mogućnost procene na jaslenom uzrastu, pri polasku u vrtić može biti značajan pokazatelj kapaciteta deteta za odvajanje i adaptaciju na vrtić kao instituciju, kolektiv, te formiranje relacije sa vaspitačem. Kao kontekst procene, polazak u vrtić nudi situaciju prirodnog odvajanja, dakle sa sobom nosi određen nivo stresa, koji se razrešava u interakciji sa starateljem. Sama situacija polaska u vrtić podrazumeva ulazak u nepoznat prostor sa majkom (ili drugim starateljem), određeno vreme zajedničkog boravka deteta i majke (staratelja) tokom kog se očekuje detetova familijarizacija sa prostorom i vaspitačem kao značajnim odraslim, te pruža mogućnost posmatranja ponašanja detetovog istraživanja i sigurne baze u relaciji dete-majka (staratelj). Uslovi u kojima se deca nalaze su ujednačena za svu decu koja polaze u određeni vrtić. Cilj istraživanja prikazanog ovim radom je da se prikaže skala konstruisana za procenu sigurne baze u ovom kontekstu.

Metod

Uzorak istraživanja obuhvata 316 dece (174-54.9% dečaka i 142-44.8% devojčica) jaslenog uzrasta koji prvi put polaze u vrtić. Deca su većinom (93.1%) iz potpunih porodica (roditelji su im u braku ili u stabilnoj vanbračnoj zajednici) sa teritorije Sremskog okruga. 58% dece je prvorođeno, 32.5% drugorođeno, 7.3% treće ili kasnije rođeno, a jedno dete je na privremenom hraniteljskom smeštaju. U porodicama iz kojih deca dolaze 90.5% očeva i 85.2% je zaposleno. Većina roditelja ima završenu srednju školu (65.9% majki i 70.7% očeva), a nešto manji procenat više obrazovanje (19.6% očeva i 26.5% majki), odnosno osnovnu školu (5.7% očeva i 4.4% majki). Većini dece ovo je prvo odvajanje, budući da je 55.5% njih čuvao neko od roditelja pre polaska u jaslice, dok 29.4% dece ima iskustvo boravka sa babom/dedom ili nekim zaposlenim.

Instrument

Instrument primenjen u istraživanju predstavlja kratku ček Listu ponašanja sigurne baze, kreiranu i prvi put primenjenu u ovom istraživanju. Listom je obuhvaćeno 29 različitih ponašanja deteta koja ukazuju na njegovu organizaciju sigurne baze u odnosu sa majkom. Ponašanjima su obuhvaćeni indikatori istraživačkog ponašanja i podrške istraživačkom ponašanju deteta, traženja-dobijanja utehe, traženja blizine i bliskosti sa majkom, prema teorijskim pretpostavkama teorije afektivne vezanosti, i indikatorima koji se prate u Testu strane situacije i AQS formi. Procena se vrši na petostepenoj skali tako što se ponašanje ocenjuje kao neuočljivo do tipično za odnos majke i deteta. Skalom su obuhvaćeni i opisi ponašanja koji bi, ukoliko su izraženi i tipični, ukazivali na specifično organizovanu sigurnu bazu, koja predstavlja odstupanje od normativa i ukazuje na ambivalenciju i zavisnost, ili izbegavanje bliskosti i prenatlašenu samostalnost deteta.

Procenjivaču je, dodatno, data mogućnost da dopiše ukoliko postoji neko specifično ponašanje koje je opazio/la u interakciji majka-dete, a koje nije obuhvaćeno prethodnom listom.

Procedura i procenjivači. Ponašanje je posmatrano tokom početnog perioda adaptacije, što su prvih nekoliko dana u ustanovi. Ovo je period zajedničkog boravka deteta i majke (staratelj) u, za dete, nepoznatom i novom prostoru. Za vreme ovog perioda očekuje se da se dete pripremi na sledeći nivo odvajanja od majke (samostalni boravak u trajanju od nekoliko sati), a adekvatna priprema pretpostavlja detetovu adaptaciju na novi prostor, te ostvarivanje kontakta sa medicinskom sestrom-vaspitačem. U ovom periodu je, stoga, moguće videti i pratiti način na koji odnos majka-dete pruža bazu za istraživanje prostora, ali i odnosa (vršnjaci, vaspitač) koji su novi za dete.

Procenu ponašanja u dijadi majka (staratelj)-dete su, na osnovu posmatranja, vršile medicinske sestre-vaspitači koji će u daljem boravku u vrtiću raditi sa decom koja su krenula u jaslje (odnosno medicinske sestre vaspitači odgovorni za grupu dece). Sve medicinske sestre-vaspitači su prethodno prošle trening iz oblasti afektivne vezanosti i značaja sigurne baze. Trening je obuhvatao osnovne pojmove afektivne vezanosti, znanja o sigurnoj bazi, efektima relacije majka-dete na rani razvoj i adaptabilnost deteta, tipologiju obrazaca afektivne vezanosti, te bihejvioralne obrasce sigurne baze i ponašanja dece sigurnih i nesigurnih obrazaca. Takođe, prethodna priprema procenjivača obuhvatala je i upoznavanje sa sadržajem skale, odnosno teorijskom zasnovanošću ponašanja obuhvaćenih skalom.

Rezultati

Faktorska struktura instrumenta. S obzirom na to da je u radu prikazana prva primena instrumenta, u cilju provere strukture skale, primenjena je eksploratorna faktorska analiza sa promaks rotacijom. Na ovaj način je, u prvom koraku, izolovano 7 faktora koji zajedno opisuju 64.38% ukupne varijanse stavki (tabela 1).

Tabela 1. Karakteristične vrednosti faktora i procenti objašnjene varijanse

	karakteristična vrednost	procentat objašnjene varijanse
faktor 1	5.895	20.329
faktor 2	4.513	15.564
faktor 3	2.841	9.796
faktor 4	1.683	5.802
faktor 5	1.415	4.880
faktor 6	1.231	4.244
faktor 7	1.093	3.769

Prvi izolovani faktor (tabela 2) zasićen je stavkama koje opisuju jasne obrasce zadržavanje fizičke blizine figure afektivne vezanosti – praćenje, dozivanje, primećivanje pomeranja ili promena u ponašanju majke, kao i obrasce pružanja i oslanjanja na neverbalne i verbalne signale majke koji su usmereni na podržavanje istraživačkog ponašanja deteta.

Tabela 2. Izvod iz sklopa prvog izolovanog faktora

broj stavke	sadržaj stavke	r
9	Ako se majka značajno udalji, dete je prati i nastavlja da se igra u njenoj blizini	.783
5	Ukoliko majka to od njega traži, dete je spremno da je prati	.779
2	Dete prati kretanje majke dok se igra ili je uključeno u svoje aktivnosti: povremeno je doziva, primećuje da ide iz sobe ili u sobu, primećuje ako počine nešto novo da radi.	.762
1	Dete jasno pokazuje sledeći obrazac ponašanja: odlazi od majke da se igra, vraća joj se ili se igra blizu nje, ponovo odlazi i sl.	.743

Ovaj faktor bi se mogao imenovati kao *Održavanje fizičke blizine i podržavanje istraživačkog ponašanje deteta*.

Tabela 3. Izvod iz sklopa drugog izolovanog faktora

broj stavke	sadržaj stavke	r
14	Dete traži i uživa u nežnostima sa majkom	.872
16	Dete se odmara na krilu svoje majke	.831
15	Dete inicira nežnost sa majkom	.798
6	Kada ga majka podiže, dete grli majku, ili stavlja ruku na njeno rame ili lice.	.694
3	Ako je uznemireno, dete se, kada ga majka uzme, brzo i lako smiruje	.647

Drugi izolovani faktor (tabela 3) opisuju stavke koje predstavljaju *Ponašanja traženja i pružanja bliskosti i nege*- nežnost sa majkom, dodir, kao i smirivanje u kontaktu sa majkom.

Tabela 4. Izvod iz sklopa trećeg izolovanog faktora

broj stavke	sadržaj stavke	r
19	Dete je zahtevno i nestrpljivo sa majkom, insistira da se radi po njegovom	.773
17	Dete se lako naljuti na majku	.769
21	Ukoliko majka ne uradi odmah šta dete želi, ono se ponaša kao da majka to neće nikad uraditi (ljuti se, odlazi i počinje da se bavi drugim stvari)	.763
28	Ukoliko majka razgovara sa nekim, dete prekida majku, sa jasnim zahtevom da bude u centru pažnje.	.635
23	I kada nije umorno ili povređeno, dete plače da bi dobilo pažnju majke.	.380

Treći izolovani faktor (tabela 4) obuhvata stavke kojima su opisana *Izraženim emocijama zasićena i ambivalentna ponašanja* deteta koja ukazuju na specifične obrasce interakcije kojima potreba za održavanjem fizičke blizine postaje imperativ kako bi dete osiguralo pažnju majke (izražena uznemirenost, nestrpljenje u kontaktu sa majkom, kontinuiran plač, prekidanje aktivnosti majke).

Tabela 5. Izvod iz sklopa četvrtog izolovanog faktora

broj stavke	sadržaj stavke	r
29	Kad majka ode dete nastavlja da plače dugo i teško ga je utešiti	-.680
13	Dete rado priča sa novim ljudima, nudi im igračke ili pokazuje šta ume ukoliko majka to traži	.598
11	Dete dočekuje majku sa osmehom, pokazujući joj igračke, gestom ili slično	.552

Četvrti izolovani faktor (tabela 5) opisuje *Spremnost na samostalan boravak i kontakte sa drugima* koja je oslonjena na podržavajuća iskustva sa majkom, a rezultira spremnošću deteta na samostalnost u interakciji sa drugima. Ova ponašanja obuhvataju reakciju na povratak koja podrazumeva kontinuitet i pri-

hvatanje majke i ideje o odsustvu majke.

Tabela 6. Sklop petog izolovanog faktora

broj stavke	sadržaj stavke	r
20	Kada se dete uznemiri jer je majka otišla, ono ne kreće za njom, nego sedne gde je i plače	.741
18	Ukoliko se uznemiri, dete ostaje na mestu i plače samo	.712

Peti faktor (tabela 6) zasićuju samo dve stavke koje opisuju tendenciju deteta da se u situaciji stresa ne oslanja na podršku majke. Ova ponašanja su takođe indikator *Izostanka traženja utehe od strane odraslih*, bez obzira da li se radi o majci ili vaspitaču.

Tabela 7. Izvod iz sklopa šestog izolovanog faktora

broj stavke	sadržaj stavke	r
25	Detete se lako izgubi majci iz vida	.725
22	Detete izgleda kao da očekuje da će se majka umešati u sve njegove aktivnosti, čak i kad ona samo pokušava da mu pomogne oko nečeg	.683
24	Kada se vrati majci nakon igre, detete je uznemireno bez jasnog razloga	.632

Šesti faktor (tabela 7) opisuje ponašanja zasićena naglašenom samostalnošću i nedostatkom interakcije, bliskosti i oslanjanja na podršku majke. Kako je ova samostalnost neadekvatna za ovaj uzrast faktor je imenovan kao *Pseudosamostalnost* i u osnovi ima ponašanja bazirana na izostanku percipirane spremnosti majke da pomogne i podrži istraživačko ponašanje, kao i intruzivnosti majke u praćenju aktivnosti deteta.

Sedmi faktor opisuje samo jedna stavka kojom je predstavljena *Verbalna podrška od strane majke za istraživačko ponašanje* (7. *Ukoliko majka kaže „samo napred“, „slobodno“, „neće ti ništa biti“ ili nešto slično, detete prihvata da radi nove stvari koje su ga u početku plašile ili uznemiravale*). Sa ovim faktorom koreliraju i stavke koje opisuju podržavanje istraživačkog ponašanja, ali imaju veće korelacije sa prethodno opisanim faktorima. Iako stavka u osnovi ovog faktora, ima značajnu korelaciju sa ukupnim skorom (.31, $p < .01$) (korelacije stavki sa ukupnim skorom kreću se od .21 do .52, $p < .01$ za sve), ona nije zadržana u daljoj analizi.

Interkorelacija među faktorima kreće se od slabe (.08) do umerene (.38).

Pouzdanost skale. Kronbahov alfa koeficijent za celokupnu skalu iznosi .811 i značajnijih promena nema kad se pojedine stavke isključe iz obrade. Ostali

pokazatelji psihometrijske valjanosti skale su takođe prihvatljivi (tabela 8).

Tabela 8. Pokazatelji psihometrijske valjanosti skale

Pouzdanost			Reprezentativnost	
klasični sumacioni model	Guttmanov model		KMO	Y2
alfa	lambda 1	lambda 6		
.811	.788	.897	0.952	0.782

Profilisanje obrazaca organizacije sigurne baze na osnovu skale. Sa ciljem opisa tipičnih ponašanja dece koja imaju različito organizovane sigurne baze u odnosu sa majkom vršena je klaster analiza. Analiza je rađena sa zadata tri klastera koja bi opisivala teorijski definisane obrasce afektivne vezanosti (po trokategorijalnom modelu: siguran, ambivalentni, izbegavajući, budući da se D obrazac nalazi veoma nisko zastupljen u opštoj populaciji, a da je prema karakteristikama uzorka zanemarljivo mali broj dece moglo biti u riziku za formiranje ovakvog obrasca afektivne vezanosti). Analizom su grupisani ispitanici prema ponašanjima na kojima organizuju sigurnu bazu, a koja su opisana dimenzijama izdvojenim u faktorskoj analizi instrumenta (struktura klastera prikazana je tabelom 9, a razlike u izraženosti merenih ponašanja grafikom 1). Svi ovi skupovi ponašanja pokazali su se diskriminativnim za izolovane grupe ispitanika, osim faktora koji opisuje ponašanja okarakterisana *Izostankom traženja utehe od strane odraslih* (rezultati analize varijanse dati su u tabeli 10).

Grafik 1. Profili obrazaca organizacije sigurne baze

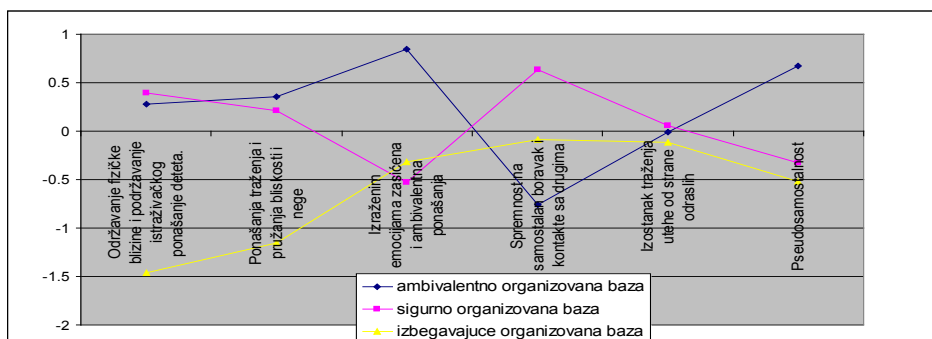

Tabela 9. *Struktura izdvojenih klastera (završno rešenje posle treće iteracije)*

	prvi klaster	drugi klaster	treći klaster
<i>Održavanje fizičke blizine i podržavanje istraživačkog ponašanje deteta.</i>	.283	.398	-1.461
<i>Ponašanja traženja i pružanja bliskosti i nege</i>	.356	.211	-1.155
<i>Izraženim emocijama zasićena i ambivalentna ponašanja</i>	.847	-.527	-.322
<i>Spremnost na samostalan boravak i kontakte sa drugima</i>	-.760	.631	-.084
<i>Izostanak traženja utehe od strane odraslih</i>	-.014	.061	-.116
<i>Pseudosamostalnost</i>	.699	-.325	-.523

Kada se grupišu na ovaj način, prvom klasteru pripada 83 (35.5%), drugom 106 (45.3%), a trećem 45 (19.2%) ispitanika. Nema statistički značajne razlike u pripadnosti klasteru s obzirom na pol deteta ($\chi^2=1.422$, $p>.05$).

Tabela 10. *Razlike u izraženosti pojedinačnih skupova ponašanja sigurne baze s obzirom na pripadnost klasteru*

		aritmetička sredina	Sd	F	p
<i>Održavanje fizičke blizine i podržavanje istraživačkog ponašanje deteta.</i>	1 klaster	.283	.743	121.663	.000
	2 klaster	.398	.507		
	3 klaster	-1.461	.997		
<i>Ponašanja traženja i pružanja bliskosti i nege</i>	1 klaster	.356	.632	55.184	.000
	2 klaster	.211	.571		
	3 klaster	-1.155	1.434		
<i>Izraženim emocijama zasićena i ambivalentna ponašanja</i>	1 klaster	.847	.804	77.592	.000
	2 klaster	-.527	.647		
	3 klaster	-.321	.981		
<i>Spremnost na samostalan boravak i kontakte sa drugima</i>	1 klaster	-.760	.837	73.409	.000
	2 klaster	.631	.659		
	3 klaster	-.085	.946		
<i>Izostanak traženja utehe od strane odraslih</i>	1 klaster	-.014	1.069	0.507	.452
	2 klaster	.061	.971		
	3 klaster	-.117	.945		
<i>Pseudosamostalnost</i>	1 klaster	.699	.930	43.803	.000
	2 klaster	-.325	.766		
	3 klaster	-.523	.910		

Prvi klaster obuhvata visoko izražena ambivalentna ponašanja, ponašanja pseudosamostalnosti i pružanja i traženja bliskosti i nege. Najniže izražena su ponašanja koja ukazuju na spremnost na kontakte sa drugim ljudima i samostalni boravak deteta. Zbog ambivalencije ponašanja, gde su jednako visoko izražena

ponašanja koja ukazuju na imperativ održavanja fizičke blizine i ponašanja koja tu blizinu izazivaju (npr. neoprezno udaljavanje), te onemogućavaju konzistentan odgovor ovaj klaster je opisan kao *Ambivalentno organizovana baza*.

Drugi klaster obuhvata ispitanike koji imaju visoko izražena ponašanja koja ukazuju na spremnost za kontakte sa drugima i dobru reakciju na separaciju i samostalni boravak, ponašanja traženja i održavanja fizičke blizine i podrške istraživanju prostora, kao i ponašanja traženja i pružanja brige i nege. Kod ove grupe ispitanika nisko su zastupljena ponašanja koja karakteriše anksioznost oko napuštanja i pseudosamostalnost. Ovakva organizacija pruža mogućnost jednostavnog praćenja aktivnosti deteta i bazira se na spremnosti deteta da traži zaštitu i primi brigu od strane majke kada je ona potrebna. Zbog ovakve pravilnosti ovaj klaster je opisan kao *Sigurno organizovana baza*.

Treći klaster obuhvata ispitanike koji imaju izraženo niska ponašanja koja opisuju traženje fizičke blizine i omogućavanje istraživanja, pružanje brige i nege, ali i ponašanja koja bi tu brigu, negu i blizinu iziskivala nekonzistentnim ponašanjem (zavisnošću, prenaplašenom emocionalnošću ili neopreznim odvajanjem). Zbog tendencije da negira značaj fizičke blizine i psihičke bliskosti u kontaktu sa majkom, ovaj klaster je opisan kao *Izbegavajuće organizovana baza*.

Diskusija

Sigurna baza predstavlja specifičan kvalitet relacije majka (staratelj-dete) koji omogućava detetu da balansira potrebom da istražuje prostor i uloge i istovremenom potrebom da održi fizičku blizinu figure koja ga tokom tog istraživanja može zaštititi. Standardni način za procenu sigurne baze predstavlja upotreba Testa strane situacije. Ova laboratorijska procedura do sada je omogućila značajan korpus saznanja o razvoju i korelatima afektivne vezanosti (za pregled Cassidy i Shaver, 1999). Uprkos tome, ovaj način procene kritikovan je, između ostalog, zbog stresnosti procedure, ali i zbog relativno malog opsega uzrasta koji se njime može obuhvatiti. Instrumenti danas teže da se procenom obuhvati što veći broj ponašanja kojima je organizovana sigurna baza, kao i da se procena afektivne sigurnosti deteta izdvoji iz konteksta stresnog po dete.

U radu je prikazana skala konstruisana za procenu sigurne baze u relaciji majka (primarni staratelj)-dete na jaslenom uzrastu (12-24 meseci). Skala je kreirana tako da omogućuje procenu podataka dobijenih observacijom u situaciji adaptacije na vrtić. Ova situacija predstavlja polustrukturiran kontekst ispitivanja (strukturiraniji nego što je to posmatranje u kućnim uslovima, a manje struktu-

iran u odnosu na laboratorijsku proceduru), koji sa sobom nosi određenu vrstu stresa vezanog za razvojnu separaciju deteta od majke. U isto vreme, budući da period adaptacije podrazumeva određeno vreme koje majka (staratelj) provodi sa detetom u, za njega, nepoznatom prostoru, ovaj kontekst omogućuje praćenje i procenu kapaciteta dijade majka-dete da obezbede detetu mogućnost istraživanja novog prostora, uspostavljanje relacije sa vaspitačem uz prisustvo majke. U radu su prikazani podaci sa prve primene ove skale.

Provera strukture skale ukazuje na to da su njome obuhvaćeni različiti setovi ponašanja koja se nalaze u osnovi teorijske koncepcije sigurne baze i koja se prate i u drugim merama (Waters i Cummings, 2000). Ta ponašanja obuhvataju interakciju baziranu na, takozvanim, primarnim strategijama u kojima se jasno uočava funkcija sigurne baze (*Održavanje fizičke blizine i podržavanje istraživačkog ponašanje deteta, Ponašanja traženja i pružanja bliskosti i nege, Spremnost na samostalan boravak i kontakte sa drugima*), kao i ponašanja koja ukazuju na specifične načine organizovanja sigurne baze u relaciji majka-dete oslonjene na takozvane sekundarne strategije (*Izraženim emocijama zasićena i ambivalentna ponašanja, Izostanak traženja utehe od strane odraslih i Pseudosamostalnost*).

Procene sigurne baze koje se baziraju na opisu ponašanja deteta (kakva je AQS) pokazuju značajnu povezanost sa merama i kategorizacijom afektivne vezanosti koju može da ponudi Test strane situacije (za pregled Van Ijzendoorn i sar, 2004; Vaughn i Waters, 1990). Iako rezultati metastudija ukazuju na to da ovakve forme ne mogu da zamene primenu Testa strane situacije, one argumentuju mogućnosti koje ovakvi načini merenja afektivne sigurnosti deteta mogu da ponude, a koje se pre svega tiču boljeg definisanja ponašanja kojima se organizuje sigurna baza (Van Ijzendoorn i sar, 2004). Dosadašnja istraživanja sigurne baze jasno su je povezala sa senzitivnošću majki (Smith i Pederson, 1988; Pederson i sar, 1990; de Wolf i Van Ijzendoorn, 1997; Van Ijzendoorn i Hubbard, 2000; Marvin i sar, 2002; Higley i Dozier, 2009). U daljem radu na ovoj skali pažnju stoga treba usmeriti na konstruktnu valjanost, dovodeći je u relaciju sa drugim merama afektivne vezanosti, kao i senzitivnosti roditelja i drugim relevantnim karakteristikama roditelja i sistema brige u dijadi roditelj-dete.

Skala prikazana radom, kao ni druge mere bazirane na proceni ponašanja preko ček lista ponašanja, ne nudi potpunu mogućnost razlikovanja tipično sigurnog od različitih nesigurnih obrazaca afektivne vezanosti (Van Ijzendoorn i sar, 2004). Kao i u AQS, i u konstrukciji i analizi podataka sa skale primenjene u ovom istraživanju, pošlo se od pretpostavke da sva ponašanja obuhvaćena ovom skalom mogu postojati u svim dijadama majka-dete, ali u različitoj meri izražena. Dakle, ponašanja koja, kada su izražena-tipična, teorijski pripadaju

izbegavajuće ili ambivalentno organizovanim dijadama, drugačije (manje) zastupljena i intenzivna, uklopljena sa drugim ponašanjima, mogu postojati i u sigurno organizovanim bazama. Autori AQS procenu afektivne sigurnosti deteta tom skalom baziraju na udaljenosti dobijenog profila deteta od tipičnog profila sigurno afektivno vezanog deteta, opisanog preko tipičnih ponašanja za koje postoji saglasnost stručnjaka (Waters i Deane, 1985). Klaster analiza na skali prikazanoj u ovom radu, pokazuje da je na osnovu ove skale moguće razlikovati funkcionisanje tri načina organizacije sigurne baze. Razlike prikazane grafikom 1. ukazuju na pravilnost da se decu koja imaju sigurno organizovanu bazu ističe spremnost na kontakte sa drugima i jasno uočljiva ponašanja kojima dete traži fizičku blizinu, prati majku, a zatim tu blizinu koristi da bi dobilo utehu ili podršku za istraživanje prostora ili relacije. Ovako opisana, sigurna baza se bazira na bliskosti i „uigranosti“ između roditelja i deteta, kako je teorijski i očekivano (Main, 2000; Georg i Solomon, 1999)

Deca koja imaju ambivalentno organizovanu bazu pokazuju izraženo nisku spremnost za interakciju, a u odnosu sa majkom pokazuju izraženu emocionalnost i preneglašavanje potrebe za fizičkom blizinom i negom i brigom, uz istovremeno izazivanje takve brige „gubljenjem iz vida“ ili onemogućavanjem kontakta. Ovu decu karakteriše i visoka emocionalnost u kontaktu sa majkom kako ona kojom se izražava zavisnost i imperativ ne odvajanja (plač, nena puštanje krila, teško smirivanje), tako i ona kojom se izražava ljutnja i protest u kontaktu sa majkom (uznemirenost pri uključivanju majke, odbijanje uključivanja majke u igru, izbegavanje nadzora). Ove karakteristike su opisane i u radovima kojima se opisuje ambivalentan obrazac afektivne vezanosti (Ainsworth i sar, 1978, prema Bretherton, 1992; Bretherton, 1985; Ainsworth i sar, 1971; Main, 2000).

Deca koju karakteriše izbegavajuće organizovana baza karakteriše izraženo nisko ponašanje bilo kog oblika. Ova deca jednako slabo imaju razvijene obrasce traženja fizičke blizine, dobijanja podrške za istraživanje prostora, kao i ponašanja kojima se pokazuje insistiranje na održavanju bliskosti zavisnošću ili pseudonezavisnošću. Na ovaj način može se primetiti tendencija deteta da negira značaj dostupnosti majke.

Iako je procena verbalnog motivisanja istraživačkog ponašanja deteta u ovom istraživanju pokazala loše psihometrijske mere, njome su potencijalno opisani nesenzitivni načini na koje majka doprinosi organizaciji sigurne baze, a koji su opaženi kao izolovana verbalna podrška. Moguće je da je ovakav način izražavanja podrške istraživačkom ponašanju za decu ovog uzrasta ili našu kulturu, shvaćen kao odbacujuće, pre nego podržavajuće ponašanje. Ipak, istraživanja ukazuju da je način komunikacije značajan činilac organizacije afektivne veza-

nosti i u ranom detinjstvu (Etzion-Carasso i Oppenheim, 2000), pa je potrebno detaljnije istražiti kontekst verbalnog podsticanja istraživanja na ranom uzrastu, te ispratiti pojavu ovakvog ponašanja majke u kontekstu njene globalne senzitivnosti, eventualno većim brojem stavki ili ispitivanih konteksta verbalne podrške.

Procenti ispitanika koji pripadaju obrascima oslikavaju teorijski očekivanu raspodelu, sa predominacijom sigurno organizovane dijade majka-dete koja je dosledno uočljiva u istraživanjima (za pregled Van Ijzendoorn i Bakermans-Kranenburg, 1996). Nešto veći procenat dijada koje su ambivalentno organizovane može biti rezultat konteksta merenja.

Ova skala obuhvata značajno manji broj ponašanja nego što to rade druge mere bazirane na proceni ponašanja (AQS npr, u aktuelnoj formi procenjuje sigurnu bazu kroz 90 stavki). Varijetet obuhvaćenih ponašanja ne samo da doprinosi preciznijem opisu organizacije sigurne baze, već nudi mogućnost upotrebe instrumenta na širem opsegu uzrasta (Waters i Deane, 1985; Vaughn i Waters, 1990; Waters, 1995). Prva verzija skale prikazana u ovom radu obuhvata ponašanja koja su karakteristična za rani jasleni uzrast. Da bi se ova skala mogla primeniti i na kasnijim uzrastima (npr tokom predškolskog perioda), trebalo bi ponašanjima obuhvatiti i razvojno stečene nove elemente organizacije sigurne baze- izraženiju upotrebu govora, kao i varijacije u ponašanju majki kakve su na primer nadzor i postavljanje granica (Georg i Solomon, 1999; Waters i Cummings, 2000; Posada i sar, 2007). U tom kontekstu, stavka koja opisuje verbalnu podršku od strane majki, možda opisuje ponašanje netipično za organizaciju sigurne baze na jaslenom uzrastu, što može biti uzrok tome što se izdvaja kao samostalni faktor. Ispitivanje na različitim uzrastima dalo bi bolji uvid u to šta su uzrasno specifična ponašanja kojima se organizuje sigurna baza.

S obzirom da su skalom obuhvaćeni i procenjivani obrasci ponašanja koje karakterišu organizovane dijade majke-dete ostaje otvoreno pitanje mogućnosti ove skale da opiše ponašanje i strategije deteta u dezorganizovanoj dijadi sa starateljem. Ovo pitanje ostalo je otvoreno i kada su u pitanju višestruko proveravane i korištene Attachment Q sort forme (van Bekel i Riksen –Walraven, 2004).

Procenu sigurne baze u ovom radu vršili su obučeni procenjivači- vaspitači. U dosadašnjim radovima obučenim procenjivačima se daje primat, ili se bar ukazuje na značajne razlike koje se dobijaju kada procenu ponašanja deteta vrši majka i kada to radi nezavisni procenjivač (Teti i Mc Gourty, 1996). Iako majke pokazuju veliki broj prednosti kao procenjivači, u smislu da su im dostupni veći uzorci detetovog ponašanja, njihova procena je, istovremeno rizična u

smislu veće tendencije da se dete opiše na socijalno poželjni način (Teti i Mc Gourty, 1996). Specifičnosti procene majki uočene su i kada su dovođene u vezu sa roditeljskim stresom i procenom karakteristika deteta (Tarabulsy i sar, 2008) i kada se dovode u relaciju sa senzitivnošću majki i kategorizacijom prema Testu strane situacije (Haverkock i Pauli Pott, 2008). Istraživanja ukazuju na potrebu da se procena majki bazira na superviziji i prethodnoj obuci, ili daju primat nezavisnim procenjivačima (Teti i Mc Gourty, 1996). Na bazi ovih pokazatelja, kao procenjivači u ovom istraživanju korišteni su prethodno obučene medicinske sestre-vaspitači. Važno je napomenuti ipak, da njihova procena nije u potpunosti nezavisna, budući da su oni ti koji procenjuju i adaptiranost dece, kao i da su oni istovremeno zainteresovani za ostvarivanje kvalitetnijeg kontakta sa detetom koje procenjuju. Poređenje procena majki i pravih nezavisnih procenjivača sa procenama vaspitača dalo bi uvid u mogućnost korišćenja ovih značajnih odraslih u životu deteta kao procenjivača sigurne baze u relaciji deteta sa primarnim starateljem.

U daljem radu na skali potrebno je proveriti prediktivnu valjanost, te ispitati efekte koje ovako procenjivan kvalitet sigurne baze u relaciji sa primarnim starateljem može imati na razvojna postignuća (kakvo je na primer adaptacija na vrtić, funkcionisanje u socijalnim relacijama i slično), kao i korelacije sa pokazateljima mentalnog zdravlja i vulnerabilnosti.

Skala prikazana ovim radom namenjena je za procenu afektivne sigurnosti deteta kao potencijalno protektivnog faktora za adaptabilnost deteta neophodnu pri separaciji i polasku u vrtić. Budući da je kratka, ona omogućuje brzu procenu koja može biti značajan, rani pokazatelj vulnerabilnosti dece, kao i dobijanje značajnih podataka o kapacitetima deteta koje polazi u vrtić da se prilagodi boravku bez majke, pravilima i oblicima rada u vrtiću, te da ostvari kvalitetnu interakciju sa vaspitačem. Skala pokazuje dobre psihometrijske karakteristike i značajan potencijal za dalji rad kako na usavršavanju mere, tako i na njenoj upotrebi u preventivne svrhe sa ciljem ostvarivanja optimalnih uslova za socio-emocionalni razvoj deteta.

Literatura

Ainsworth, M. D. S., Bell, S. M., & Stayton, D. J. (1971) Individual differences in strange situation behaviour of one-year-olds. In H.R. Schaffer (Ed.) *The origins of human social relations* (pp. 17-57). London: Academic Press

Bettmann J. , Lundahl B. W. (2007). Tell me a story: a review of narrative assessments for preschoolers. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 24, 455-

475.

Bowlby J. (1988). *A secure base: clinical application of attachment theory*. London: Routledge.

Bretherton I. (1985). Attachment theory: retrospect and prospect. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50 (1-2), 3-35.

Bretherton I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28 (5), 759-775.

Byng-Hall, J. (1995). Creating a secure family base: some implications of attachment theory for family therapy. *Family Process*, 34, 45-58.

Cassidy J., Shaver P. (1999). *Handbook of attachment: theory, research and clinical applications*. New York: Guilford press.

Davies P., Forman M.E. (2002). Children's patterns of preserving emotional security in the interparental subsystem. *Child Development*, 73(6), 1880-1903.

Davies, P., Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116, 387-411.

DeWolf M., van Ijzendoorn M. (1997). Sensitivity and attachment: a meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development*, 68, 571-591.

Etzion-Carasso A., Oppenheim D. (2000). Open mother-preschooler communication: relations with early secure attachment. *Attachment and Human Development*, 2 (3), 347-370.

Fairchild S. (2006). Understanding attachment: reliability and validity of selected attachment measures for preschoolers and children. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23 (2), 235-261.

George C., Solomon J. (1989). Internal working models of caregiving and security of attachment at six. *Infant Mental Health Journal*, 10, 222-237.

George C., Solomon J. (1999). Attachment and caregiving: the caregiving behavioral system. In: J. Cassidy and P. Shaver (eds). *Handbook of attachment: theory, research and clinical applications*. New York: Guilford press, 649-670.

Haverkock A., Pauli-Pott U. (2008). Validity of mother and observer ratings of infant attachment behavior. *Psychotherapie, Psychosomatische Medizinische Psychologie*, 58 (8), 306-312.

Heard D. H., Lake B. (1986). The Attachment dynamics in adult life. *British Journal of Psychiatry*, 149, 430-438.

Higley E., Dozier M (2009). Nighttime maternal responsiveness and infant attachment at one year. *Attachment and Human Development*, 11 (4), 347-363.

Holmes J. (1993). *John Bowlby and Attachment*. London: Routledge.

Main, M. (2000). The organized categories of infant, child and adult attachment: Flexible vs. inflexible attention under attachment-related stress. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 48, 1055-1096

Marvin R., Cooper G., Hoffman K., Powell B. (2002). The Circle of security project: attachment based intervention with caregiver-pre-school child dyads. *Attachment and Human Development*, 4 (1), 107-124.

Marvin R.S. , Britner P. A. (1999). Normative development:the ontogeny of attachment. n: J. Cassidy and P. Shaver (eds). *Handbook of attachment: theory, reserach and clinical applications*. New York: Guilford press, 44-67

Mirić J., Dimitrijević A. (2006). Poreklo i priroda psihološke vezanosti. U: J. Mirić, A Dimitrijević (ur). *Afektivno vezivanje: eksperimentalni i klinički pristupi*. Beograd, Centar za primenjenu psihologiju, 5-35.

Pederson D. R. , Morgan G., Sitka C., Campbell K., Ghesquire K. , Acton H. (1990). Maternal sensitivity and the security of infant- mother attachment: a Q sort study. *Child Development*, 61 (6), 1974-1983.

Pederson D.R., Moran G. (1995). A Categorical Description of Infant-Mother Relationships in the Home and Its Relation to Q-Sort Measures of Infant-Mot-her Interaction. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 60(2-3), 111-132

Posada G. , Kaloustian G. , Richmond M. , Moreno A. (2007). Maternal secure base support and preschoolers'secure base behavior in natural envioronments. *Attachment and Human Development*, 9 (4), 393-411.

Smith P., Pederson D. R. (1988). Maternal sensitivity and patterns of infant-mother attachment. *Child Development*, 59, 1097-1101.

Symons D., Clark S. , Isaksen G. , Marshall J. (1998). Stability of q-sort attachment security from age 2 to 5. *Infant Behavior and Development*, 21 (4), 785-792.

Tarabulsky G. M., Provost M. A., Larose S. , Moss E. , Lementin J. P. , Morgan G. Forbes L., Pederson D.R. (2008). Similarities and differences in mothers' and observers' ratings of infant security on AQ Sort. *Infant Behavioral Development*, 31 (1), 10-22.

Teti D., Mc Gourty S. (1998). Using mothers versus trained observers in asse-

ing children's secure base behavior: theoretical and methodological considerations. *Child Development*, 67, 597-605.

Thompson R. A. (1997). Sensitivity and security: new questions to ponder. *Child Development*, 68, 595-597.

Van Bakel, H. J. A., & Riksen-Walraven, J. M. A. (2004) AQS security scores: What do they represent? A study in construct validation. *Infant Mental Health Journal*, 25 (3), 175-193.

Van Ijzendoorn M. H, M. Bakermans-Kranenburg (1996). Attachment representations in mothers, fathers, adolescents and clinical groups: a meta analytic search for normative data. *Journal of consulting and Clinical Psychology*, 64, 8-21.

Van Ijzendoorn M. H. , Vereijken C. M., M. Bakermans-Kranenburg, M. Riksen-Walraven (2004). Assessing attachment security with Attachment Q-sort: meta analytic evidence for the validity of the observer AQS. *Child Development*, 75 (4), 1188-1213.

Van Ijzendoorn M.H., Hubbard F.O.A. (2000). Are infant crying and maternal responsiveness during the first year related to infant- mother attachment at 15 months? *Attachment and Human Development*, 2 (3), 371-391.

Vaughn B., Waters E. (1990). Attachment behavior at home and in the laboratory: Q sort observations and strange situation classifications of one-year-olds. *Child Development*, 61, 1965-1973.

Waters E. (1995). The Attachment Q-set (version 3.0). *Monographs of the society for research in child development*, 60, (2-3), 234-246.

Waters E. (1987). *Attachment Q-set*. Retrieved 2. 11. 2010. from <http://www.johnbowly.com>

Waters E. , Cummings E. M. (2000). A Secure base from which to explore close relationships. *Child Development*, 71 (1), 164-172.

Waters E. , Deane K. E. (1985). Defining and assessing individual differences in attachment relationships: Q methodology and organization of behavior in infancy and early childhood. In: I:Bretherton and E. Waters (eds). *Monograph of the society for research in child development*, 50 (1-2), 41-65.

Ivana Mihić

Secure base in mother-infant relations: an example of behavioral assessment measure

The research presented in this paper describes the results of the first application of a new measure of the quality of secure base in mother-infant relations. The instrument is designed for assessing the quality of a secure base in relation to the mother in the situation of separation and adjustment when enrolling nursery. List of behaviors used for assessment includes 29 different behaviors of the child that indicate the organization of secure base.

Checklist has been applied to a sample of 316 children (age 1-2), first time enrolling nursery. Behavior was observed during the initial period of adjustment, and assessment was made by trained observers- child care providers.

The results indicate good psychometric properties of instrument. Cluster analysis describes three patterns of secure base organization in the mother- child dyads. Securely organized secure base was assessed in 35.3% of the sample, ambivalent base in about 26%, and avoiding in around 12% of children from the sample.

A typical profile of a securely organized dyad includes highly organized behaviors that indicate a willingness to make contact with others and good reaction to the separation, maintaining physical proximity, support for the exploration, as well as behaviors indicating need for care, with a low frequency of behaviors characterized by anxiety about abandonment and avoidance.

Key words: secure base, attachment